क्षेत्रज्ञंप्रत्यगात्मानंत्वमर्थंतंपरमात्मानंतदर्थंजानीहि क्षेत्रज्ञस्यलौकिकस्वरूपमाह तमइति योयमावरणप्रवृत्तिप्रकाशाद्यभिमानीक्षेत्रज्ञःसपरमात्मैवेत्यर्थः ॥ २५ ॥ सचेतनंचेतनेनसहितं जीवगुणंजीवस्यभोगोपकरणंदेहेंद्रियमनांसि सजीवगुणः चेष्टतेतंचसर्वंसर्वात्मकंब्रह्म सर्वंसमामोषिततोसिसर्वइतिनिर्वचनात् चेष्टयतेदारुपुत्रिकामिवसूत्रधारः कीदृशंसर्वं अतःपरंसंसारिणोजीवादन्यमसंसारिणं ॥ २६ ॥ एवंनित्यस्यवस्तुनःसत्त्वेसिद्धेजातोदेवदत्तोमृतोदेवदत्तइत्यादिव्यवहारोदेहोत्पत्तिनाशमात्रपरइत्याह नजीवेति दशार्धतापंचत्वं शरीरनाशएवजीवस्यमरणमित्युच्यते जीवापेतंवावकिलेदंम्रियतेन जीवोम्रियतइतिश्रुतेः ॥ २७॥ गूढःदेहेंद्रियादिषुलीनः संवृतःयतोऽज्ञानेनावृतः सःअव्ययासूच्यग्रसदृशयासूक्ष्मयाबुद्ध्याअहंब्रह्मास्मीतिवाक्यकरणकबुद्धिवृत्त्यादृश्यते आवरकाज्ञाननाशपूर्वकंदेहादिभ्यो विविक्तःसाक्षात्क्रियते ॥२८॥२९॥ प्रसादेनअंतर्मुखत्वरुच्या सुखंसुखाभिन्नं आनंत्यंमोक्षं ॥३०॥ कुतःसृष्टमिदंविश्वमित्यादिप्रघट्टकस्यतात्पर्यमाह मानसइति यःशरीरेषुजरायुजादिषुमानसोमनस्याविर्भू

क्षेत्रज्ञंतंविजानीहिनित्यंलोकहितात्मकं॥ तमोरजश्चसत्त्वंचविद्धिजीवगुणानिमान्॥ २५॥ सचेतनंजीवगुणंवदंतिसचेष्टतेचेष्टयतेचसर्वं॥ अतःपरंक्षेत्रविदोवदंतिप्रावर्तयद्योभुवनानिसप्त ॥ २६ ॥ नजीवनाशोस्तिहिदेहभेदेमिथ्यैतदाहुर्मृतइत्यबुद्धाः ॥ जीवस्तुदेहांतरितःप्रयातिदशार्धतैवास्यशरीरभेदः ॥ ॥ २७॥ एवंसर्वेषुभूतेषुगूढश्चरतिसंवृतः॥ दृश्यतेत्वग्र्ययाबुद्ध्यासूक्ष्मयातत्त्वदर्शिभिः॥ २८॥ तंपूर्वापररात्रेषुयुंजानःसततंबुधः॥ लघ्वाहारोविशुद्धात्मापश्यत्यात्मानमात्मनि ॥ २९ ॥ चित्तस्यहिप्रसादेनहित्वाकर्मशुभाशुभं॥ प्रसन्नात्मात्मनिस्थित्वासुखमानंत्यमश्नुते॥ ३० ॥ मानसोग्निःशरीरेषुजीवइत्यभिधीयते ॥ सृष्टिःप्रजापतेरेषाभूताध्यात्मविनिश्चये ॥ ३१ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति०मोक्ष०भृगुभरद्वाजसंवादेजीवस्वरूपनिरूपणेसप्ताशीत्यधिकशततमोऽध्यायः॥ १८७॥ ॥७॥ भृगुरुवाच असृजद्ब्राह्मणानेवपूर्वंब्रह्माप्रजापतीन्॥ आत्मतेजोभिनिर्वृत्तान्भास्कराग्निसमप्रभान्॥ १

तोग्निःअग्निरिवप्रकाशात्मापुरुषोजीवइत्यभिधीयतेलौकिकैः तस्मादेवप्रजापतेःसर्वेश्वरात् एषासर्वभूतप्रत्यक्षासृष्टिर्भूतासमुत्पन्ना किंव्यवहारतइदमुच्यतेनेत्याह अध्यात्मविनिश्चयेसति आत्मानमधिकृत्यप्रवृत्तोविशिष्टःब्रह्मविद्याजन्यसाक्षात्कारेणपरोक्षज्ञानादधिकोहंब्रह्मास्मीतिनिश्चयोऽसंदिग्धाविपर्यस्तंज्ञानंतस्मिन्सति तत्त्वविदांत्वमसमैषादृष्टिसमसमयासृष्टिर्मूढैर्वज्रपंजरवदत्यभ्यासात्तात्विक्येवेतिनिश्चितेतिभावः ॥ ३१ ॥ इतिशांति०मो०नै०भा०सप्ताशीत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १८७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ कथंसृष्टानिभूतानीत्यस्योत्तरमुक्ताकथंवर्णविभक्तयइत्यस्योत्तरमाह असृजदित्यादि तत्रपूर्वंचित्तप्रसादेनआनंत्यमश्नुतइत्युक्तंचित्तप्रसादश्चस्वधर्मफलमतोधर्मंनिरूपयति ब्राह्मणान्ब्रह्मनिष्ठान्प्रजापतीन्मरीच्यंगिरआदीन् आत्मनस्तेजःसत्यसंकल्पत्वादिसामर्थ्यंतेन निर्वृत्तान्उत्पादितान्ब्रह्मणा ॥ १ ॥

Digitized by Google